

Naar aanleiding van het Inholland-incident heeft het vertrouwen in het eindniveau van de Nederlandse hogeschoolopleidingen een deuk gekregen. Het incident zindert na tot in Vlaanderen en bepaalt zelfs mee het overleg over het Vlaams nieuw accreditatiestelsel (NAS). Beide hogeronderwijssystemen leunen in de Bologna-structuur dicht tegen elkaar aan en worden uiteindelijk geaccrediteerd door de binationale Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). In dit artikel licht NVAO-bestuurder Lucien Bollaert in persoonlijke naam de Vlaamse systematiek nader toe.

De borging van het gerealiseerde eindniveau in Vlaanderen

Lucien Bollaert

NVAO

De laatste tijd heeft zich binnen de externe kwaliteitszorg in het Europa van Bologna een merkbare verschuiving afgetekend van de oorspronkelijke vertrouwensbasis naar de roep om transparante en gecheckte bewijsstukken van kwaliteitsborging. Deze merkwaardige verschuiving is sterk medeveroorzaakt door het succes van de globale rankings, zoals die van Shanghai¹ en de Times Higher Education.² De Europese pogingen om transparantie- en/of classificatie-instrumenten te ontwikkelen, zoals de U-Multirank³ en U-Map⁴, proberen daar een multidimensioneel antwoord op te bieden. Alhoewel de aangekondigde aanscherping van het accreditatiestelsel in Nederland duidelijk geïnspireerd is door het Inholland-incident, is het dus niet zo dat de toenemende nadruk op bewijsstukken inzake kwaliteitsborging van het gerealiseerde niveau een louter Nederlands gegeven is. De discussies over lijsten met verplichte bijlagen en over criteria en indicatoren als verifieerbare feiten bij het nieuw Vlaams decreet betreffende kwaliteitszorg en accreditatie in het hoger onderwijs⁵ getuigen eveneens van deze internationale slingerbeweging tussen vertrouwen en transparante informatie op basis van extern gecheckte bewijsstukken. Zo worden voor het eerst technische documenten over onder meer programma en door- en uitstroomgegevens verplicht mee te sturen bij de accreditatieaanvraag.

Groeiende nadruk op leerresultaten

Ook voor het nieuwe decreet waren in Vlaanderen reeds duidelijke stappen gezet naar een toenemende focus op de

leerresultaten. Zoals vele vernieuwingen in de jaren '90 is de doorbraak van deze vroeger reeds bekende onderwijskundige keuze te situeren op Europees niveau. Om de mobiliteit binnen Europa te stimuleren, werd binnen het toenmalig Europese Erasmusprogramma een systematiek van studiepunten⁶ ontwikkeld, waarin we voor het eerst het begrip *learning outcomes* terug vinden. Een leerresultaat wordt in essentie gedefinieerd als *'what students are expected to know, understand and be able to do after a succesful completion of a study period.'* In het Bolognaproces wordt voor het eerst naar de leerresultaten verwezen in het ministeriële communiqué van Berlijn (2003).⁷ Niet verwonderlijk is dit op de plaats waar de ministers oproepen om kwalificatieraamwerken te maken en staat het woord naast *learning outcome*.

Naast de implementatie van de Ba-Mastructuur in het zogenaamde structuurdecreet⁸ (SD) werden de onderwijskundige vernieuwingen van het Bolognaproces in Vlaanderen vooral vertaald in het zogenaamde flexibiliseringsdecreet⁹ (flexdecreet). In artikel 70 werden de toenmalige voorschriften van de ECTS-fiche overgenomen en werd de uitdrukkelijke opname van de begin- en eindcompetenties per opleidingsonderdeel en per opleiding verplicht. Inmiddels werd in het Bolognaproces ook het concept studentgecentreerd onderwijs verspreid, waarbij de doelstellingen en het leerproces eerder vanuit de student werden benaderd en beschreven dan vanuit de docent en zijn/haar cursus(inhoud). In hoeverre dit concept ook realiteit geworden is, is een andere vraag.

Een andere belangrijke verschuiving, ook tussen het SD en het flexdecreet, is die van de afzonderlijke kennis en vaardigheid,

met soms attitude, naar het begrip competentie. In het bekende artikel 58 § 2 van het SD, waarin de generieke eindkwalificaties van de professioneel en academisch gerichte graden volgens een vroege versie van de Dublin-descriptoren worden beschreven, verwijst het woord competentie zowel naar kennis- als vaardigheids- en zelfs naar attitude-elementen. In het flexdecreet verbinden de definities van artikel 2 van zowel creditbewijs (8°) als EVC (12°) en opleidingsonderdeel (18°) het begrip competentie met kennis, inzicht, vaardigheden én attitudes. Er is dus veel meer aandacht voor de integratie van deze traditionele delen, zo kenmerkend voor competentie. Meteen dient hier opgemerkt te worden dat in Vlaanderen de gang naar competentiegericht onderwijs in de eerste plaats veel trager, maar ook veel minder radicaal gebeurde. In het Vlaams hoger onderwijs is de kennis steeds uitdrukkelijk benoemd als een noodzakelijk en wezenlijk deel van een competentie.

Deze Vlaamse invulling werd nogmaals duidelijk in de laatste stap naar het concept leerresultaat als sturend element van onderwijs en vorming. Alhoewel de ministers in Bergen (2005) het kwalificatieraamwerk van de Europese hogeronderwijsruimte reeds goedgekeurd hadden en dit zijn weerslagkende in de eindkwalificaties van de verschillende graden, voerde het in 2008 goedgekeurde Europese kwalificatieraamwerk voor Levenslang Leren (EQF)¹⁰ een meer competentiegericht omschrijving van de generieke leerresultaten vanaf het leerplichtonderwijs in. Voor het eerst werden hierin ook alle deelelementen van een competentie in rekening gebracht. Dit leidde ertoe dat uiteindelijk kennis, vaardigheid en attitude ook geïntegreerd werden in een welbepaalde (beroeps- of leer) context. Dat kon ook moeilijk anders, want het EQF had de uitdrukkelijke bedoeling in haar internationale vergelijking naast formeel, ook informele en non-formele vorming in rekening te brengen.

De Vlaamse vertaling kwam er in april 2009 met het decreet betreffende de kwalificatiestructuur.¹¹ Het belang van dit decreet op de leerresultatenagenda kan moeilijk onderschat worden. Voor het hoger onderwijs kwam er niet enkel hbo5 of de Europese korte cyclus bij, maar ook de Vlaamse procedure naar de formulering van leerresultaten. Ondanks zijn onmiddellijke ingang kon het decreet, wat de leerresultaten betreft, slechts drie jaar later geïmplementeerd worden met de uiteindelijke goedkeuring van de VLUHR-handleiding. Via dit decreet werd onmiddellijk in het flexdecreet ingeschreven dat alle ho-instellingen op basis van de niveaudecriptoren van het eerder genoemde artikel 58 voor elke opleiding gezamenlijk domeinspecifieke leerresultaten moesten vastleggen onder coördinatie van de Vlaamse Hogescholenraad (Vlhora) en de Vlaamse Interuniversitaire Raad (Vlir). Zij waarborgen daarbij de toepassing van de Vlaamse, federale en internationale regelgeving (denk maar aan de beruchte Europese Richtlijn 2005/36/EC¹², waarin de opleidingseisen voor de automatische Europese erkenning van zeven beroepen in gezondheidszorg en architectuur opgenomen zijn). Als de domeinspecifieke leerresultaten gezamenlijk geformuleerd zijn, worden die ter

validatie aan de NVAO voorgelegd. Nieuwe opleidingen moeten hun domeinspecifieke leerresultaten eerst opnemen in hun aanvraagdossier bij de Erkenningcommissie.

De VLUHR-procedure

Voor dit decreetaal verplicht werd, hadden de Bologna-experten reeds een aantal jaren rond gezamenlijke leerresultaten van een aantal opleidingen gewerkt, onder meer met Tuning indachtig en in het kader van de ECTS-fiches. Dit gebeurde met wisselend succes. Het was voorspelbaar dat specifiek omschreven en gereguleerde beroepen gezamenlijk eerder tot een consensus van generieke opleidingsresultaten kwamen dan andere.

Met het decreet op de Vlaamse Kwalificatiestructuur (VKS) werd in de schoot van de Vlaamse Universiteiten- en Hogescholenraad (VLUHR) een stuurgroep opgericht om via experten en pilots te komen tot een handleiding voor de totstandkoming van de domeinspecifieke leerresultaten.

Voordien werd door respectievelijk Vlir en Vlhora een enigszins verschillende werkwijze gebruikt voor het opstellen van domeinspecifieke referentiekaders in functie van de visitaties. De Vlir had een generiek referentiekader van onderwijskundige uitgangspunten¹³ voor de visitatiecommissies opgesteld, waarbij verondersteld werd dat de onderwijs- en vakdeskundigheid van de *peers* de concrete en inhoudelijke vertaalslag naar de betrokken opleiding(en) verzekerde. Ook bij de Vlhora lag het opstellen van het domeinspecifieke eisenkader¹⁴ van de veel meer beroepsgerichte opleidingen bij de visitatiecommissie. Deze werkte, rekening houdend met de (inter)nationale beroepseisen en beroepsprofielen, per opleiding een specifiek referentiekader uit dat bij het begin van de visitatie met de opleiding besproken werd.

De VLUHR-handleiding tot het uitschrijven van domeinspecifieke leerresultaten¹⁵ werd uiteindelijk pas op 26 maart 2012 door de VLUHR Raad van Bestuur goedgekeurd. Zij onderscheidt daarbij een taakgroep die na voorafgaandelijk overleg tussen de verwante opleidingen (clusteroverleg) een gedragen voorstel uitwerkt, een overleggroep die het distinctief karakter van opleidingen en niveau beoordeelt, en een toetsingsgroep die bestaat uit studenten, vakdeskundigen, werkveldvertegenwoordigers en ten minste twee internationale domeindeskundigen. De domeinspecifieke leerresultaten worden tenslotte na gautoriseerd advies van de stuurgroep door de VLUHR vastgesteld en ter validatie door de NVAO toegeleverd. De onmiskenbare administratieve last die de handleiding oplegt, getuigt enerzijds van het belang dat aan leerresultaten gehecht wordt en anderzijds van de noodzakelijke (internationale) toetsing door domeindeskundigen.

De validatie door de NVAO betekent de feitelijke inschaling in de VKS. Daartoe stelde zij een reglement en een sjabloon¹⁶ op. De afspraak is dat normaliter de validatie tenminste circa een jaar voor de visitatie gebeurt, met uitzondering van de leerresultaten bij de toets nieuwe opleiding. Bij nieuwe opleidingen

in Vlaanderen gebeurt de validatie bij het positief besluit van de toets nieuwe opleiding. Omwille van deze problematiek, waarbij instellingen hun nieuwe opleiding moeten aankondigen, wordt een decreetwijziging in het vooruitzicht gesteld om de domeinspecifieke leerresultaten bij nieuwe opleidingen uiterlijk een maand na indiening van het dossier bij de Erkenningscommissie toe te leveren.

Van domein- naar opleidings specifiek

In de totstandkoming van de VLUHR-handleiding hield de NVAO voet bij stuk om internationale experts of referenten in de toetsgroep in te schakelen en de mogelijkheid te behouden om opleidings specifieke leerresultaten te formuleren. Wat het eerste betreft, is dit een noodzakelijk verlengstuk van de internationale, inhoudelijke en kwalitatieve benchmarking van de opleidingen. Niet enkel de Europese kwalificatieraamwerken en de onderliggende Dublin-descriptoren verwijzen naar de internationale dimensie. De kwaliteit van elke opleiding meet zich, zoals geformuleerd in het vroeger en huidig beoordelingskader van de opleidingsaccreditatie, in laatste instantie immers aan *de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.*¹⁷ Daartoe zijn de descriptoren van zowel de Europese als de nationale kwalificatieraamwerken begrijpelijk nog te generiek geformuleerd.

Wat het behoud van opleidings specifieke leerresultaten betreft, is er niet enkel de blijvende mogelijkheid van elke opleiding om zich via haar leerresultaten te profileren, maar tevens de noodzaak om de toch nog generieke domeinspecifieke leerresultaten opleidings specifiek te vertalen in een passend curriculum met sluitende toetsing en evaluatie. Ook het onderwijskundig model hangt immers nauw samen met (de formulering van) de beoogde leerresultaten. Leerresultaten geformuleerd in geïntegreerde competenties in een welbepaalde context vragen immers andere werk- en evaluatievormen dan leerresultaten waarbij kennis, inzicht en toepassende vaardigheden gescheiden worden. Ook hier wordt een congruentie geëist. De uiteindelijke kwalitatieve accreditatietoets ligt echter bij het feit of de internationaal aanvaarde leerresultaten ook daadwerkelijk verworven worden. Dit wordt finaal bewezen in de eindevaluatie en door de werkervaringen van de pas afgestudeerden en de appreciatie van de afnemers. Deze sterke link tussen beoogde leerresultaten en zij die effectief ook verworven zijn, zoals moet blijken uit onder meer de (eind)evaluatie, is gemakkelijker vorm te geven via opleidings specifieke leerresultaten dan via de generieke domeinspecifieke. Door de vertaling van de domeinspecifieke leerresultaten in opleidings specifieke wordt de opleiding veel meer eigenaar van haar eigen onderwijs-, vormings- en evaluatieproces. Vergeten we daarbij niet dat het onderliggend concept van leerresultaten veel meer naar een studentgericht of studentgecentreerd onderwijs verwijst, waarbij precies gefocust wordt op de resultaten bij de student.

Van beoogde naar gerealiseerde leerresultaten

Meteen is duidelijk dat er na de internationale introductie van de beoogde leerresultaten als doelstellingen zich een nieuwe evolutie aftekent naar het eindresultaat. De NVAO behoort in Europa tot de voorlopers die deze belangrijke accentverschuiving in hun werkwijzen vormgeven. Critici van het werken met leerresultaten voeren soms aan dat het formuleren van beoogde leerresultaten enkel een papieren werk is voor onderwijskundigen. Het is daarom belangrijk dat een visitatiecommissie het papierwerk overstijgt en zowel naar het draagvlak van de beoogde leerresultaten door het docententeam peilt of aanvoelt, als de volledige, inhoudelijke lijn beoordeelt van de leerresultaten naar inhoud en vorm van de toetsing en eindevaluatie via congruente leervormen en passende leeromgeving. Ligt een van de belangrijkste verbeterlagen immers niet in het feit dat sinds de invoering van de externe evaluatie een opleiding veel meer een teamgebeuren is? Tenslotte ligt de essentie van de opleidingskwaliteit in het effectief waarmaken van wat men beweert te doen volgens de internationale niveau-eisen. Die kwaliteit wordt inderdaad verwezenlijkt in het proces van de beoogde naar de gerealiseerde leerresultaten.

Vlaams kwaliteitszorgs- en accreditatiestelsel

Het decreet betreffende het nieuwe stelsel van kwaliteitszorg en accreditatie¹⁸ volgt duidelijk vorenstaand concept. In de nieuwe opleidingsbeoordeling en -accreditatie ligt de klemtoon veel meer op de inhoud en de beoogde en gerealiseerde leerresultaten dan vroeger. Ook het nieuwe NVAO-opleidingsaccreditatiekader¹⁹ en het afgeleide VLUHR-protocol²⁰ focussen op de inhoud via de lijn van amper drie generieke kwaliteitswaarborgen: het beoogde eindniveau, het onderwijsproces en het gerealiseerde eindniveau. In de eerste standaard is uitdrukkelijk sprake van de opleidings specifieke leerresultaten in relatie tot het gevalideerde domeinspecifieke leerresultatenkader. In de tweede standaard komen alle aspecten van het onderwijsproces aan bod, terwijl in standaard drie zowel de (eind)evaluatie als de inzetbaarheid van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt of de doorstroom naar een vervolgopleiding benoemd worden.

Met de invoering van de instellingsreview komen alle centrale of rectorale, zelfs departementale of facultaire beleidsopties en procedures, niet meer aan bod op opleidingsniveau. De klemtoon komt hierdoor meer op de inhoud van de opleiding te liggen. Deze nieuwe handelswijze vraagt zowel van de opleiding als van de visitatiecommissie en het kwaliteitszorgagentschap een nieuwe aanpak. Het is daarom goed dat de NVAO een advies uitspreekt over de samenstelling van de commissie. Daar waar vroeger de Erkenningscommissie enkel de onafhankelijkheid beoordeelde, zal de NVAO een advies formuleren over alle vereiste deskundigheden.²¹ De gepaste combinatie van *peers* en *experts* is bij dezen van cruciaal belang. Temeer daar volgens de beslisregels voor het eindoordeel op de vierpuntsschaal enkel boven voldoende kan geoordeeld worden

indien in elk geval het gerealiseerde niveau zo beoordeeld wordt. Hieruit blijkt opnieuw het toegenomen belang van de gerealiseerde leerresultaten in relatie tot de beoogde. Daartoe blijft het protocol voorschrijven dat elk commissielid voor het bezoek minstens twee afstudeerwerken leest uit een representatieve lijst van dertig van de laatste drie jaar.

Verder is het opmerkelijk dat voor het eerst ook bij de accreditatieaanvraag een reeks verplichte bijlagen gevoegd moeten worden. Daaruit blijkt nogmaals de slingerbeweging naar informatieve bewijsstukken. Dat als eerste bijlage een lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de VLUHR-handleiding en/of in relatie tot de VKS vermeld wordt, hoeft niet meer te verwonderen.

(Voorlopig) besluit

Het nieuwe kwaliteitszorg- en accreditatiestelsel moet zich uiteraard nog bewijzen. De eerste Nederlandse ervaringen met deze beperkte opleidingsbeoordelingen zijn gemengd. Enerzijds veronderstelt het nieuwe stelsel ook een cultuurwijziging bij opleidingen en visitatiecommissies, anderzijds heeft het Inholland-incident tot de nodige schrik en dus tot het zoeken naar voldoende bewijskracht in zelfevaluatie en visitatie geleid. Toch getuigen de meeste opleidingen in Nederland dat momenteel de inhoud meer aan bod komt en dat sterk gefocust wordt op de gerealiseerde leerresultaten.

In Vlaanderen is in de huidige ronde van visitaties veel meer uitgegaan van vertrouwen. Het Vlaamse hoger onderwijs wordt gekenmerkt door een veel minder extreme vernieuwingsdrang in competentiegerichtheid en afstandsonderwijs. Daarenboven is het merklijk minder mercantiel gericht en kent het een veel kleinere privésector. Ook de regelgeving met decreten, protocollen, kaders en procedures is veel meer dichtgeschreven dan de Nederlandse.

Met het komend accreditatiestelsel wordt het proces aangescherpt op de inhoud van de leerresultaten, zowel de beoogde als de gerealiseerde. Dit wordt ingezet via een totaal nieuw voorbereidend luik van de gezamenlijke formulering van de domeinspecifieke leerresultaten per opleiding en hun validatie door de NVAO. Door dit nieuwe voorstuk zullen de teams nog vroeger dan voorheen zich buigen over wat hun opleiding nu feitelijk beoogt. Veel meer en vroeger dan voorheen worden de opleidingsteams dus verplicht zich samen te buigen over de uiteindelijke normering van het eindresultaat. In het stelsel zelf wordt via de drie generieke kwaliteitswaarborgen meer gefocust op de inhoudelijke band tussen beoogde en gerealiseerde leerresultaten. Het eindoordeel op de vierpuntsschaal legt de klemtoon op het gerealiseerde niveau.

De ware onderbouwing van de kwaliteit van een opleiding ligt echter niet in de mate waarin ze zich richt naar de externe evaluatie, maar in de aanwezigheid van een interne kwaliteitscultuur. Die is het best te omschrijven als een organisatiecultuur waarin alle belanghebbenden, interne en externe,

via een opbouwende kritische opstelling streven naar een voortdurende kwaliteitsverbetering. Deze cultuur is niet af te leiden uit papierwerk, maar kan slechts aangevoeld worden in een gerichte, onafhankelijke en deskundige visitatie. Een organisatiecultuur leeft immers in dieper liggende waarden en attitudes zoals een kritische, collectieve, probleemoplossende en dus objectiverende en systematische, verbeteringsgerichte, innovatieve en open ingesteldheid. Deze dieper liggende kwaliteitscultuur uit zich onder meer in de praktijk van de interne en de spiegel van de externe kwaliteitszorg. Vanuit dit concept raken interne en externe kwaliteitszorg elkaar, geven beoordeling en kwaliteitsverbetering elkaar de hand en vormen visitatie en accreditatie een gezonde keten. Deze keten is en blijft de beste garantie van het eindniveau van alle opleidingen.

Lucien Bollaert

is NVAO-bestuurder

(alle opgenomen websites werden bezocht op 24 augustus 2012)

- 1 Zie www.shanghairanking.com
- 2 Zie www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings
- 3 Zie www.u-multirank.eu
- 4 Zie www.u-map.eu. Via Vliir en Vlhora hebben de Vlaamse universiteiten en hogescholen hun voorwaardelijke medewerking toegezegd. Zie daaromtrent hun nota van 21 juni 2012 op www.vlaamsehogescholenraad.be/UMAP/VLIR%20VLHORA%20Nota%20UMAP%20def21062012.pdf
- 5 Het decreet tot wijziging van het decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen, wat het stelsel van kwaliteitszorg en accreditatie betreft van 6 juli 2012, www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/NAS/Decreet_kwaliteitszorg.htm, waar ook alle adviezen en de memorie van toelichting te vinden zijn.
- 6 Het studiepunt of "credit" is de bouwsteen van het European Credit Transfer (and Accumulation) System (ECTS), zie http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/ects_en
- 7 Zie http://www.bologna-berlin2003.de/en/communiqué_minister/index.htm
- 8 Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen, van 4 april 2003 (B.S. 14/08/2003), zie www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13425
- 9 Decreet betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen en houdende dringende hogeronderwijsmaatregelen, van 30 april 2004 (Belgisch Staatsblad 12/10/2004), zie www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13528
- 10 European Qualifications Framework for Lifelong Learning, zie http://ec.europa.eu/cqf/home_en.htm
- 11 Decreet betreffende kwalificatiestructuur, van 30 april 2009 (Belgisch Staatsblad 16/07/2009), zie <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=14111>
- 12 Europese Richtlijn 2005/36/EC. Over de spanning tussen de inspectiemethodologie van de Europese Richtlijn en het werken met leerresultaten zie L. Bollaert, Is European Quality Assurance Robust Enough to Recognise (Professional) Qualifications?, Journal of the European Higher Education Area, 3/2011, pp. 125-148
- 13 Zie www.vluhr.be/media/docs/onderwijskundige%20uitgangspunten.pdf
- 14 Zie www.vlhora.be voor vroegere procedure domeinspecifiek referentiekader
- 15 VLUHR-handleiding zie www.nvaonet.net/page/.../learning_outcomes_handleiding_VLIR-VLHORA.pdf
- 16 NVAO, Reglement van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie betreffende de validatie van de gezamenlijke domeinspecifieke leerresultaten van hogeronderwijsopleidingen in de Vlaamse Gemeenschap, 01.02.2011 (wordt licht gewijzigd in het najaar 2012), zie www.nvaonet.net/beoordelingskaders
- 17 Zie NVAO, Kader voor de opleidingsaccreditatie 2de ronde, 29 mei 2012, p. 6 en NVAO, Accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs Vlaanderen, 1 september 2009, p. 6, zie www.nvaonet.net/beoordelingskaders
- 18 Decreet tot aanpassing van het stelsel van kwaliteitszorg en accreditatie in het hoger onderwijs in Vlaanderen, van 6 juli 2012, zie www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/NAS/Decreet_kwaliteitszorg.htm
- 19 Zie www.nvaonet.net/beoordelingskaders voor versie van 29 mei 2012.
- 20 Zie www.vluhr.be
- 21 In het nieuw kader voor de opleidingsaccreditatie en het VLUHR-protocol worden volgende deskundigheden voorgeschreven: vakdeskundigheid, internationale deskundigheid, werkvelddeskundigheid, onderwijsdeskundigheid, studentgebonden deskundigheid en visitatie- of auditdeskundigheid.